

Wil het CDA een rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten?

Het Nederlandse Midden-Oostenbeleid is niet neutraal en evenwichtig. Nederland, met het CDA voorop, heeft de afgelopen jaren blijk gegeven van onvoorwaardelijke steun aan Israël. En dat ondanks het beleid van Israël, dat frontaal tegen het internationaal recht indruist en dat vrede in de weg staat. Sancties tegen Israël zijn dan ook onvermijdelijk. Het CDA zal moeten kiezen tussen het recht van de sterkste en de kracht van het recht.

door *Hans van den Broek*

Hans van den Broek was minister van Buitenlandse Zaken en Europees Commissaris voor Externe Betrekkingen en EU-uitbreiding. Hij is lid van de Raad van Advies van The Rights Forum, een stichting opgericht door oud-premier Dries van Agt die zich inzet voor een rechtvaardig Midden-Oostenbeleid (www.rightsforum.org).

‘HET CONFLICT IN HET MIDDEN-OOSTEN escaleert en degenerereert met de dag.’ Deze woorden schreef ik in januari 2002 in een opinieartikel in *NRC Handelsblad*. Sindsdien is de situatie alleen maar hopelozender geworden, het uitzicht op een vreedzame oplossing meer en meer beneveld geraakt. Het is een vreselijke realiteit waarmee de direct betrokkenen moeten leven, de burgers in Israël, de bezette Palestijnse gebieden en de omringende landen, met name de miljoenen Palestijnse vluchtelingen, waarvan het merendeel onder erbarmelijke omstandigheden in vluchtelingenkampen leeft, al tientallen jaren, zonder veiligheid en perspectief.

Aan gebrek aan internationale aandacht zal het niet hebben gelegen. De internationale gemeenschap is onafgebroken met het conflict bezig geweest, via stille diplomatie, vredesconferenties, crisismanagement en het verlenen van humanitaire hulp. Het heeft allemaal niet mogen baten.

Tot de landen die intensief betrokken zijn behoort Nederland. Deze be-

trokkenheid komt tot uiting in diplomatieke activiteit, en ook in de relatief grote omvang van Nederlandse ontwikkelingshulp en humanitaire hulp voor de Palestijnen. Neutraal en evenwichtig is ons beleid echter niet. De

Voorkeur voor Israël is geworteld in het beeld van Israël als vredelievend slachtoffer van Arabische agressie

kern van het Nederlandse Midden-Oostenbeleid is het onderhouden van zeer hechte betrekkingen met Israël en het verlenen van steun aan Israël, wanneer en waar mogelijk. Grosso modo is het daar steeds op neergekomen.

De partijdigheid waarin het streven om Israël bij te staan uitmondt, is mede geworteld in een beeld-

vorming van het conflict waarin Israël het vredelievende slachtoffer is van Arabische agressie. Zo heeft Israël zich van meet af aan gepresenteerd, zo hebben velen, ook ik, Israël lang gezien. De herinneringen aan de onvoorstelbare verschrikkingen van de Holocaust hebben daarbij begrijpelijkerwijs een rol gespeeld.

Ik kan me de tijd herinneren waarin de solidariteit met Israël via bumperstickers tot uiting werd gebracht, een tijd waarin vrijwel niets bekend was over het lot dat de Palestijnen in 1948 hadden ondergaan. Daar is verandering in gekomen, met dank aan Israëlische historici die de officiële geschiedschrijving in Israël herschreven hebben, op basis van informatie uit Israëlische staatsarchieven. Zij schreven over de destructie van honderden Palestijnse dorpen, de doelbewuste verdrijving van honderdduizenden Palestijnen uit gebied waar Israël zich, na een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring, in 1948 vestigde.

Wie niet de ogen wil sluiten voor deze en andere gebeurtenissen die het verloop van de geschiedenis sterk hebben bepaald, zou het boek *De etnische zuivering van Palestina* van de Israëlische historicus Ilan Pappé moeten lezen, of het boek *The Iron Wall* van de in Oxford docerende Israëlische historicus Avi Shlaim. Wetenschappelijke getuigenissen uit onverdachte hoek, die weinig heel laten van de verhalen die lang onze beeldvorming bepaald hebben en die zonder enige twijfel ook van invloed zijn geweest op het Nederlandse Midden-Oostenbeleid.

PLO

In mijn ambtsperiode als minister van Buitenlandse Zaken (1982-1993) heb ik geprobeerd een zo evenwichtig mogelijk beleid te voeren. In de eerste jaren woedde de Koude Oorlog nog hevig: de relatie van de vs en de Euro-

pese Gemeenschap (EG) met Israël stond in het teken van het tegengaan van de Sovjet-invloed in een regio die olierijk en derhalve geopolitiek en geo-economisch van groot belang was. Israël kon dus rekenen op de steun van het Westen. Desalniettemin namen in de eerste helft van de jaren tachtig de zorgen toe over de bouw van nederzettingen en de annexatie door Israël van Oost-Jeruzalem, die tot op de dag van vandaag door geen enkele staat is erkend. Kritiek kwam uit de vs, uit Brussel, ook uit Nederland. In 1984 brachten premier Lubbers en ik een bezoek aan Koeweit. Voor het eerst pleitten wij namens Nederland publiekelijk voor een volledige terugtrekking van Israël uit de Palestijnse gebieden die het in 1967 had bezet, te weten de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en de Gazastrook. De toenmalige Israëlische premier Yitzhak Shamir, die nooit het land-voorvredeprincipe heeft geaccepteerd, kondigde enkele dagen later aan dat dit standpunt de betrekkingen tussen Nederland en Israël zou doen verslechteren. In de praktijk hebben we daar niets van gemerkt.

Een ander heikel punt in de jaren tachtig was de PLO. Op de mogelijkheid met de PLO in contact te treden werd destijds in politiek Den Haag, ook binnen het CDA, net zo afwijzend gereageerd als nu op de gedachte om met Hamas te praten.

Ik was van mening dat de boycot van de PLO heilloos en contraproductief was. Aangespoord door enkele EG-lidstaten bezocht ik in 1986 (tijdens het Nederlandse EG-voorzitterschap) PLO-leider Arafat, die in Tunis verbleef. De erkenning in 1988 door Arafat van het principe van de tweestatenoplossing zal mede te danken zijn geweest aan dergelijke politieke contacten, die door Israël fel bekritiseerd werden.

Begin 1990 verkeerde het diplomatieke proces in een impasse. Israël weigerde met de Palestijnen te onderhandelen en de bouw van nederzettingen ging onverminderd door. De internationale kritiek op het beleid van de regering-Shamir nam toe. En toen gebeurde er iets opmerkelijks. In reactie op de nederzettingenbouw bevroren president George Bush en zijn Secretary of State James Baker Amerikaanse garanties voor leningen die Israël op de kapitaalmarkt wilde aantrekken om Joodse immigranten uit de Sovjet-Unie te huisvesten. Shamir gaf toe, wat de weg vrijmaakte voor de Madrid-conferentie (1991) en de Oslo-akkoorden (1993).

De winst van de Oslo-akkoorden is dat Israëli's en Palestijnen direct met elkaar zijn gaan praten, maar dat is het dan ook. Zeventien jaar na het begin van vredesbesprekingen is er nog geen akkoord. Dat heeft er veel mee te maken dat de vermelde bevroering van Amerikaanse garanties de eerste en laatste keer is geweest dat het Westen de daad bij het woord heeft gevoegd. De vs heeft het daarna niet meer gedaan, de EU is er niet eens aan begonnen. En zo kon het gebeuren dat Israël de nederzettingen tijdens het

Oslo-proces – dat gebaseerd was op de formule land-voor-vrede – in omvang en inwoneraantal heeft verdubbeld van circa tweehonderdduizend in 1993 naar meer dan vierhonderdduizend kolonisten aan het eind van de jaren negentig. De wereld stond erbij en keek ernaar.

Natuurlijk is Israël ook voor deze uitbreidingen van nederzettingen flink bekritiseerd, evenals voor de honderden wegversperringen op de Westelijke Jordaanoever, de schade die het de Palestijnse infrastructuur en economie heeft toegebracht. Aan internationale aandacht ontbrak het niet, aan kritiek evenmin. Wel aan druk. De les die niet tijdig getrokken is, ook niet door Nederland, is dat kritiek geen zin heeft zonder stok achter de deur. Beter gezegd, zonder politieke wil die stok in te zetten.

In het geval van de VS is die stok aanwezig, maar ook bij de EU: die is Israëls grootste handelspartner. Israël geniet al geruime tijd vergaande economische en andere voorrechten krachtens het EU-Israël Associatieakkoord. Dit akkoord bevat een clausule die bepaalt dat beide partijen de mensenrechten moeten naleven. Gebeurt dat niet, dan kan het akkoord opgeschort worden. Van die mogelijkheid heeft de EU nooit gebruikgemaakt, net zomin als zij tot opschorting is overgegaan omdat Israël het akkoord ten onrechte toepast op producten afkomstig uit zijn illegale nederzettingen.

‘BLOCKER STATE’

Dat de EU geen vuist maakt, heeft onder meer te maken met de opstelling van Nederland, het CDA voorop, dat de afgelopen jaren blijk heeft gegeven van onvoorwaardelijke steun aan Israël, ondanks beleid van Israël, voor iedereen zichtbaar, dat frontaal tegen het internationaal recht indruist en dat vrede in de weg staat.

Nederland blokkeert systematisch beleid dat de druk op Israël zou kunnen vergroten

Nederland heeft in Brussel de naam gekregen een ‘blocker state’ te zijn, die telkens dwarsligt wanneer andere EU-landen een daadkrachtiger aanpak bepleiten.

Nederland blokkeert systematisch beleid dat de druk op Israël zou kunnen vergroten.

Het is een onzalige benadering, die onder meer tot uiting komt bij de zogenaamde ‘upgrade’, een verdieping en verbreding van de voorkeursrelatie met de EU waar Israël in 2008 om heeft gevraagd. Tal van EU-lidstaten zijn van mening dat het niet het goede moment is om Israël nog meer voorrechten te gunnen, getuige Israëls opstelling in het vredesproces en de hardnekkigheid waarmee het vasthoudt aan illegaal beleid. Toch blijft de

Nederlandse regering zich ervoor inzetten dat Israël de nieuwe voordelen zal binnenhalen. Daarmee geeft Nederland, zelfverklaarde hoofdstad van het internationaal recht, in feite een vrijbrief aan Israël om het internationaal recht te blijven negeren, ten koste van de vooruitzichten op een duurzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict.

Dat is niet alleen opmerkelijk omdat het in het Midden-Oosten geen zoden aan de dijk zet, maar ook haaks staat op de notitie *Naar een menswaardig bestaan*, de lovenswaardige mensenrechtenstrategie van minister van Buitenlandse Zaken Verhagen. Alle vrome woorden ten spijt is het glashelder dat de Palestijnen volstrekt niets hebben aan het mensenrechtencommitment dat daarin verwoord is, ook al rust de notitie op de kerngedachte dat mensenrechten universeel zijn, dus altijd gelden, voor iedereen.

Wat moet er gebeuren? Duidelijk is dat het vijf voor twaalf is, zo niet vijf over twaalf, om het conflict op te lossen. Israël's en Palestijnen kunnen zich niet opnieuw een vredesproces met tijdelijke oplossingen veroorloven dat doodloopt en vervolgens uitmondt in een nieuwe geweldsescalatie.

Wil de internationale gemeenschap de tweestatenoplossing realiseren, dan moet er veel gebeuren. Niet alleen zal Israël alle bouwactiviteiten in bezet gebied, dus ook in Oost-Jeruzalem, moeten staken, maar ook zal het merendeel van de nederzettingen ontmanteld moeten worden en zal de illegale scheidingsmuur die Israël op de Westoever heeft gebouwd, afgebroken of verplaatst moeten worden. Indien de nederzettingen en muur zouden blijven, kan er geen levensvatbare staat ontstaan. En zonder levensvatbare Palestijnse staat, op basis van de grenzen van 4 juni 1967, komt er geen oplossing.

Getuige de vastbeslotenheid waarmee Israël nederzettingen bouwt zal het niet uit eigen beweging de bezette gebieden verlaten. En dus is er druk nodig, veel druk. Van de VS, van de EU, van Nederland. De benadering moet zijn: beleid dat vrede belemmert wordt door sancties ontmoedigd, beleid dat vrede bevordert wordt beloond. Zodoende kan de internationale gemeenschap de voorwaarden scheppen voor een oplossing van het conflict op basis van het internationaal recht. Voor een dergelijke oplossing heeft de Arabische Liga al een handreiking gedaan, waar Israël tot op de dag van vandaag niet op ingaat.

Natuurlijk dient de internationale gemeenschap ook het gedrag van de Palestijnen aan het internationaal recht te toetsen en, waar nodig, strafmaatregelen te nemen. Zo is stevige druk op zijn plaats om Hamas te bewegen zich conform het internationaal recht te gedragen.

Wat echter niet geloofwaardig is, is dat strikte voorwaarden aan Hamas gesteld worden, zonder dat vergelijkbare voorwaarden aan Israël gesteld worden. Dat Hamas wordt onderworpen aan een totale boycot, terwijl het

in de relatie met Israël *business as usual* is en de handelsprivileges die Israël geniet alsmat worden uitgebreid. Zo gaat het nu.

SANCTIES

In 2003 maakte ik deel uit van de CDA-commissie Buitenland die over het Israëlisch-Palestijnse conflict het rapport *Een rechtvaardige aanpak* publiceerde. In het hoofdstuk 'CDA-standpunt' schreven wij: 'Het CDA wil dat er een rechtvaardige oplossing komt voor het probleem.' Is dat nog steeds het geval?

Het rapport ging ook in op het scenario dat de conflictpartijen het vredesproces zouden frustreren. In dat geval zou 'een politiek van sancties en drukmaatregelen' een alternatief zijn. Wat de betrekkingen met Israël betreft heeft de partijtop zich van deze aanbeveling niets aangetrokken. Sterker, binnen de partij is het de afgelopen zes jaar niet eens tot een open en diepgaande discussie gekomen over de mogelijkheid pressie uit te oefenen. Een oproep daartoe van een groep verontruste CDA-leden, verenigd in het Ledenberaad Midden-Oosten, is tot nu toe onbeantwoord gebleven. Met spanning mag intussen gewacht worden op de bevindingen van een projectgroep, aangesteld door het partijbestuur, die zich op dit moment over het CDA-standpunt buigt. Zullen de leden, net als de Commissie Buitenland in 2003, tot de conclusie komen dat pressie onvermijdelijk is? Zou

de partijtop die aanbeveling dan wederom naast zich neerleggen?

In andere EU-lidstaten wordt wel een serieuze discussie gevoerd en zijn vooraanstaande politici, ook ministers van Buitenlandse Zaken, van mening dat de tijd voor pressie rijp is. Dat druk uitgeoefend moet worden is ook in de VS doorgedrongen. Na de recente crisis in de

Israël zal moeten kiezen tussen vrede en bezetting. Het CDA zal moeten kiezen tussen het recht van de sterkste en de kracht van het recht

Amerikaans-Israëlische betrekkingen over de bouw van nederzettingen in Oost-Jeruzalem liet Secretary of State Clinton doorschemeren dat het laten oplopen van spanningen zijn vruchten had opgeworpen, vanzelfsprekend zonder in twijfel te trekken dat de VS garant staat voor Israël's veiligheid.

Heel even heeft minister Verhagen de deur op een kier gezet. In november 2009 zei hij tegen de Tweede Kamer dat 'er een punt kan komen waarop ook ik zeg dat wij moeten kijken naar een element als de beoogde verdieping van de relatie tussen Israël en de Europese Unie'. Wanneer is dit punt bereikt? Getuige de lobby die Nederland in de EU voert voor verdieping van

de relatie, blijkbaar nog niet. Intussen gaat de bouw van nederzettingen door en blijven 1,5 miljoen mensen in de Gazastrook gebukt gaan onder een wurgende blokkade – de bloedige Israëliëse aanval eind mei op een konvooi met hulpgoederen heeft de wereld daar nog eens aan herinnerd.

Israël zal moeten kiezen tussen vrede en bezetting. Het CDA zal moeten kiezen tussen het voortzetten van onvoorwaardelijke steun aan Israël en het bijdragen aan een rechtvaardige oplossing van het Israëliësch-Palestijnse conflict. Het is een keuze tussen het recht van de sterkste en de kracht van het recht.

Regelmatig wordt mensen die Israëls beleid bekritisieren verweten dat zij uitsluitend oog zouden hebben voor wat Israël te verwijten valt, en dat zij niet net zoveel aandacht besteden aan Libië, Jemen, Burma en China – landen die ook de mensenrechten schenden. Ook mij valt die kritiek zo nu en dan ten deel. Graag wil ik daarom besluiten met een citaat van de Joods-Britse historicus Tony Judt, die deze kritiek als volgt weerlegt: 'Fine. But we are missing two things: first, Israel describes itself as a democracy and so it should be compared with democracies not with dictatorships; second, if Burma came to the EU and said, "It would be a huge advantage for us if we could have privileged trading rights with you," Europe would say: "First you have to release political prisoners, hold elections, open up your borders." We have to say the same things to Israel.' Waarvan akte.